

Спеціальність 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності»

на здобування освітнього рівня бакалавр

1 курс, 2 семестр, група БКД-11-9 денної форми навчання

Дисципліна «Дозвілля в зарубіжних країнах»

Викладач : доц. НАКККіМ Васильченко Л.Л.

(25.05.2020) *Лекція*

Тема :Вдосконалення дозвіллевої діяльності з дорослими у зарубіжних країнах

Питаннями дозвіллевої діяльності з дорослим населенням в зарубіжних країнах займаються об'єднання за інтересами, дозвіллеві центри, рекреаційні комплекси, клуби-готелі, парки, клуби для ділових людей, інші дозвіллеві заклади. На її розвиток впливають такі чинники:

- соціально-економічні (формування громадської думки, спрямованої на вирішення соціально-культурних проблем дорослої людини як проблем сучасного суспільства, створення умов для участі дорослої людини в дозвіллевих заходах та програмах, економічне забезпечення дозвіллевої сфери для отримання соціально значимих результатів);
- культурні (традиції і звичаї народу, його етнічні та історичні особливості, способи залучення людини до соціально-культурної творчості);
- психологічні (піднесення креативного потенціалу людини, можливостей для самореалізації та самовиховання, професійного та освітнього зростання);
- освітні (неперервна система освіти, налагодження взаємозв'язків між формальними та неформальними освітніми структурами, створення умов для індивідуальної адаптації людини до освітніх, культурних, професійних змін);
- реабілітаційні (розробка адаптаційних механізмів відповідно до особливостей середовища, зменшення або повного усунення причин психологічного та емоційного дискомфорту);
- компенсаційні (поповнення втрат попередньої освіти, здобуття додаткових знань, необхідних в різних сферах економічного та соціально-культурного життя, створення умов соціальної та професійної мобільності індивіда, його вільного вибору та можливості зміни професії в умовах сучасного суспільства).

Щоденний вільний час дорослого населення у середньому не перевищує чотири години і, зазвичай, має такі складові: час перед роботою, після роботи, перед сном. Тому щоденне дозвіллеве обслуговування характеризується, як правило, коротко- тривалістю та розважальністю. Більший потенціал має

організація дозвілля дорослих у відпускний період, вихідні дні, а також у дні національних свят (їх у Японії — 18, США — 13, Австрії — 10, Франції — 10, Великобританії — 8, Італії — 8, Швеції - 8).

Однак специфіка дозвіллевої роботи з дорослими залежить передусім від психологічних, фізичних, розумових здібностей людини цієї соціальної групи. Період зрілості охоплює віковий проміжок від 25 до 55 років і характеризується своїми, притаманними лише йому особливостями. Це час, коли доросла людина реалізується у роботі, в сім'ї, у вихованні дітей. Вона має найкращі можливості адаптуватися до навколишнього світу, впливати на суспільні зміни та враховувати зміну ситуацій у власному житті. У період зрілості виявляються розвинені здібності та задатки людини, максимально розкривається її потенціал і творчі вміння. І хоча доросла людина повинна узгоджувати свої дії з цінностями, правилами, волевиявленням оточуючих, вона вже є сформованим "Я", добре знає і об'єктивно оцінює свої позитиви й недоліки, вміє аналізувати свої сили та слабкості, приймає зважені рішення, врешті-решт, будує власне життя за своїми правилами та бажаннями.

Доросла людина відрізняється від інших вікових груп населення прагматичністю, раціональністю, зваженістю та цілеспрямованістю дій. Вона має багато різноманітних цілей та завдань, які хотіла б реалізувати. Серед них — матеріальне благополуччя, самоосвіта та освіта дітей, кар'єра, наукові досягнення, духовний розвиток, міцне здоров'я і творчі здобутки. Однак в середині життєвого шляху головний, вирішальний вибір індивіда, зазвичай, уже зроблено: вибір професії та пов'язаного з нею соціального статусу, вибір супутника життя та місце проживання. Людина починає залежати від прийнятих нею раніше рішень, від власного вибору. Рідко буває все так, як планувалось, як уявлялось у мріях, тому вступ у фазу зрілості часто супроводжується відчуттям гіркоти та безсилля, душевної розгубленості та спустошеності.

Водночас, доба зрілості — це роки найповнішого розвитку духовних сил особистості, її суспільної незалежності та відповідальності, розкриття її інтелектуального, виробничого, культурного, суспільно-політичного потенціалу. У цей час триває розвиток багатьох людських здібностей, що полягає не так у формуванні нових умінь та навичок, як у гнучкому застосуванні набутого досвіду.

Основним середовищем подальшого розвитку здібностей та навичок дорослої людини до недавнього часу вважалася трудова сфера. Так, різнопланова, творча, відповідальна робота сприяла формуванню вищого інтелектуального рівня, тоді як одноманітна, нецікава, неініціативна призводила до невисокого рівня інтелектуальної гнучкості. Проте давно вже спростовані консервативні концепції про послаблення здібностей у дорослої

людини, натомість підтверджено безмежність особистісного розвитку. Доведено, що вік людини істотно не впливає на її здатність до навчання, хоча дещо уповільнюється швидкість сприймання, глибини запам'ятовування, зменшується кількість виконаних завдань. До подальшого навчання доросла людина ставиться вмотивовано, усвідомлено, з урахуванням попереднього життєвого досвіду, що досить часто буває негативним.

Доросла людина продовжує навчання та поглиблює свою освіту, сподіваючись, що навчальний процес принесе їй лише задоволення й користь. Саме на цьому акцентується при організації культосвітніх заходів для цієї верстви населення. Необхідно акцентувати й на тому, що ініціатива дорослої людини, її активна участь у дозвілєвій діяльності (культурних, освітніх, рекреаційних заходах) має бути добровільною, а освітня діяльність у вільний час - сприяти розвитку різнобічних інтересів, якісному проведенню дозвілля, наданню людині достатньої самостійності, а також впевненості у власних здібностях. Не можна не враховувати, що кожен наступний віковий етап пов'язаний з попереднім, тому успіхи та невдачі, закладені і не вирішені раніше, призводять до конфліктних ситуацій та складнощів у майбутньому. Так, якщо індивід не вирішив юнацької кризи ідентичності, то проблема залишиться і її необхідно буде вирішувати у подальшому, хоч це вже буде важче.

Найістотніша частина вільного часу дорослої людини відводиться освітній діяльності. Варто згадати слова французького вченого Лангран П., який ще у 70-і роки ХХ ст. зазначав: "Майбутнє освіти, якщо розглядати його в цілому, його здатність до оновлення, залежить від розвитку освіти дорослих". Загальнокультурний розвиток в освіті розглядається як провідний засіб соціалізації особистості, що забезпечує гармонію між індивідом та суспільством, людиною та його професійною діяльністю.

Серед дослідників освітнього потенціалу дозвілєвої роботи з дорослими зарубіжним вченим і практикам належить вагомий внесок. Так, зокрема: Бюлер Ш., Кіммель Д., Торндайк Е. простежують особливості розвитку людини протягом усього її життя; Лангран П., Ноулз М.Ш. розкривають роль неперервної освіти в житті дорослої людини, у процесі адаптації дорослого населення в умовах сучасного світу; Берт М., Дейл П., Кунстлер Р. виявляють просвітницькі можливості дозвілля та освітній потенціал рекреаційних програм у роботі з соціально незахищеними верствами дорослого населення (безпритульними, безробітними, жінками); Трепов Р. та Тьодманн Ф. вивчають особливості та специфіку дозвілєвих інститутів у роботі з дорослим населенням.

Освіта дорослих у години дозвілля характеризується гнучкістю форм, методик відповідно до різноманітних обставин та вимог, врахуванням

професійних, освітніх, статевих, вікових, матеріальних особливостей людини, місцем її проживання. Серед освітніх форм дозвілєвої діяльності переважають численні гуртки, студії, лекції, відвідування музеїв, виставок, галерей, участь в екскурсіях, навчальні програми, практичні заняття різних типів, диспути, дискусії. Важливо пам'ятати, що в кожному виді дозвілєвої діяльності “особистість виявляє свій індивідуальний почерк, виявляє своє ставлення до предмету та змісту діяльності, свою світоглядну та морально-естетичну позицію”.

На думку вчених, особливості нової парадигми освіти дорослих полягають у тому, що:

- доросла людина сама прагне створити освітню ситуацію для самореалізації;
- доросла людина не сприймає освіту лише як засіб пасивного пристосування до життєвих умов.

Завданням дозвілєвих установ у вирішенні цих проблем є допомогти дорослій людині адекватно оцінювати свої можливості й потреби, їх відповідність вимогам ринку праці, сформулювати мотивацію для оволодіння новою професією або знаходження нової роботи, зняття психологічного стресу. Це можливо за умови ефективного використання різноманітних дозвілєвих засобів та форм у роботі з дорослими (консультації спеціалістів, неформальні зустрічі з діячами культури та мистецтва, політиками та науковцями, проектні семінари, ділові ігри, екскурсії, творчі гуртки, клуби за інтересами, аматорські об'єднання), а також соціально-культурної активності самої особистості.

На сучасному етапі фізкультурно-оздоровча робота є провідним напрямом дозвілєвої та рекреаційної діяльності парків, клубів, культурно-спортивних комплексів, рекреаційних закладів. Вона покликана сприяти фізичному оздоровленню особистості, розвитку активного відпочинку, популяризації здорового способу життя. Фізкультурно-оздоровча діяльність у структурі дозвілля має ряд специфічних ознак: підкреслено оздоровчий характер; врахування різноманітності умов життя та потреб соціально-демографічних груп; оптимальне поєднання різних видів спорту; демократичність форм фізкультурно-оздоровчої роботи; необов'язковість систематичного відвідування спортивних закладів; доступність спортивних центрів, майданчиків та павільйонів. У багатьох спортивних клубах є додаткові послуги, що приваблюють відвідувачів — спортивні магазини, масажні та косметологічні кабінети, дитячі кімнати, камери схову. Такі послуги можуть приносити досить пристойні прибутки спортивному закладу. Популярністю користуються й культурно-дозвілєві заходи у спортивних комплексах:

святкування сімейних подій, корпоративні вечірки, розважальні програми, вечори відпочинку.

Форми й методи роботи дозвіллевих закладів з дорослими мають на меті розвиток соціально-культурної активності людини, ініціативи, творчості у сфері культури й дозвілля. Основними видами дозвіллевої діяльності з дорослими вважаються освітня, культурно-творча, рекреаційна, фізкультурно-оздоровча.

(26.05.2020) *Семінарське заняття*

Тема : Головна мета у дозвіллевій сфері – розвиток гармонійної особистості

Завдання:

1. Характерні ознаки осіб даної вікової категорії.
2. Сутність освітніх аспектів дозвіллевої діяльності дорослих.
3. Пріоритетні напрями дозвіллевої роботи з дорослими.

Результати оформити у вигляді письмового повідомлення.

(28.05.2020) *Лекція*

Тема : Дозвіллева діяльність з особами похилого віку в зарубіжних країнах

На організацію дозвіллевого обслуговування людей похилого віку впливають такі чинники:

- помітне зростання кількості людей цієї вікової категорії, викликане демографічною революцією, що охопила спочатку Францію та Фінляндію, а в другій половині ХХ століття — й інші країни світу, спричинивши демографічне старіння населення внаслідок зниження показників смертності, рівня народжуваності та подовження життя людини;
- ціннісне ставлення суспільства до людей похилого віку, визнання за ними певних заслуг, життєвого, соціального й духовного досвіду, що істотно впливає на соціальні стосунки в суспільстві (в системі сімейних відносин, у зв'язках між поколіннями, у подоланні негативних стереотипних уявлень про людину похилого віку);
- зміна ринку праці, що впливає на сприйняття населенням трудової діяльності як такої, загострює питання вікових меж виходу на пенсію, вимагає нових методик вирішення проблеми безробіття та перекваліфікації осіб похилого віку.

На результативність та ефективність дозвіллевого обслуговування людей похилого віку безпосередньо впливають й такі чинники, як наявність сформованої культури та традицій дозвілля у цієї категорії населення; суттєве

збагачення видів дозвіллевої діяльності для людини “золотої” пори (комунікативний, оздоровчий, пізнавальний, освітній, розвиваючий); збільшення вільного часу; зміни у споживанні дозвіллевих послуг; збільшення можливостей людини похилого віку оволодівати новими професійними знаннями й навичками. Помітно зросла соціальна активність пенсіонерів та осіб літнього віку, які не сприймають свого стану як старість.

Наголосимо на тому, що наявність людей похилого віку розглядається у зарубіжному суспільстві як чинник його розвитку, що суттєво впливає і на здатність людини похилого віку приносити матеріальну та духовну користь суспільству, і на саме суспільство, яке пододало стереотипні уявлення про людину похилого віку і готове соціально захистити її.

За класифікацією Всесвітньої організації охорони здоров'я, до категорії людей похилого віку належать особи віком старше 60 років. Однак слід зазначити, що в останні десятиріччя зарубіжні країни значно знизили пенсійний вік. Так, середній пенсійний вік в Австрії, Бельгії, Великобританії, Греції, Іспанії, Канаді, Португалії, Швеції, Швейцарії становить для чоловіків 65 років і для жінок 55-57 років, у Франції — 60 років, у США — 70 років. У світі застосовується така вікова періодизація: похилий вік - від 60 до 74 років; літній вік — від 75 до 90 років; довголіття — старше 90 років.

За офіційними даними ООН, 2025 року майже 15 % населення планети (а це близько одного мільярда осіб) буде старше 60 років.

Для людини похилого віку особливого значення набуває проблема проведення свого вільного часу. Вона досить часто перетворюється на один із чинників соціальної напруги в суспільстві, що посилюється значним зниженням рівня життя, сегрегацією населення за рівнем доходів, втратою стимулів до продуктивної праці і неможливістю подальшої трудової діяльності, погіршенням демографічної ситуації, дискримінаційними проявами, і врешті-решт, - відсутністю реально діючої інституційної системи в Україні для організації дозвіллевої діяльності людей похилого віку.

З роками поступово зменшується психічна енергія людини. Це виявляється, зокрема в тому, що людям похилого віку важко відмовитися від старих звичок, вислуховувати та сприймати нові ідеї, використовувати у своїй професійній діяльності нові методи. Пенсіонери без особливого задоволення сприймають навколишні зміни. Декому необхідно більше часу для прийняття рішень, для підготовки навіть до таких простих справ, як вихід з дому на прогулянку, до крамниці.

Разом з тим, людина похилого віку прагне розширити межі звичного щоденного спілкування, відчувати свободу, впевненість у собі, своїх силах. Тому

з більшим бажанням відвідуються ті дозвілєві заходи, що надають їй максимальну свободу дій, - святкування, вечори відпочинку, ювілеї.

З віком уповільнюються психічні реакції: людині “золотої пори” важче висловлювати свої думки, відстоювати власну точку зору. Особливого значення набуває внутрішнє емоційне й інтелектуальне життя. З більшим бажанням людина похилого віку спілкується з представниками відповідного соціального статусу, своїми однолітками. Враховуючи ці особливості, працівники соціально-культурних закладів часто організують заходи, що передбачають колективне обговорення, обмін думками, поглядами, почуттями, дають можливість ровесникам поспілкуватися, пригадати цікаві історії свого життя. Такі форми організації дозвілєвої діяльності мають велике значення для тих, хто тривалий час перебував на самоті.

Найактивніші відвідувачі клубу спільно із соціальними педагогами проводять тиждень у будинку відпочинку, де організуються лекції, екскурсії, заняття спортом. Ці заходи називають “Тижнями людей третього віку”.

У клубі пенсіонери відчують себе затишно, їм імponує можливість поспілкуватися, знайти підтримку, розуміння та співчуття. Такі контакти часто відбуваються за межами клубу, що теж має велике значення для людини похилого віку. В “золоту пору” зазнає змін і емоційна сфера особистості: з одного боку, емоційне життя стає більш статичним, емоційні потрясіння виникають значно рідше, ніж у осіб молодого чи середнього віку, з іншого, - люди похилого віку вразливіші, вони потребують турботи, уваги й розуміння оточуючих їх людей. Не можна забувати й того, що коло близьких друзів і родичів для більшості людей похилого віку поступово звужується, і це призводить до часткової або повної ізоляції людини.

Фахівці дозвілєвої сфери в зарубіжних країнах використовують різноманітні засоби впливу естетичного спрямування на осіб похилого віку, а саме: мистецтвотерапію, бібліотерапію, терапію спогадів.

Мистецтвотерапія, або арт-терапія, включає музичну, хореографічну, театральну, художню творчість. Значущим, на думку працівників дозвілєвих закладів, є не конкретний результат, а саме творчий процес, у якому мистецтво виконує інтегруючу функцію. Наприклад, особливою продуктивністю (не лише в естетичному, а і в соціальному та індивідуальному аспектах) відзначився художній проект під оригінальною назвою “Старі — так, однак не дуже старі”, здійснений зусиллями членів клубу пенсіонерів у муніципалітеті Кобленц (Німеччина). Пластика, живопис, графіка поєднали самотніх людей літнього віку. Основною метою проекту стала спонтанна творчість учасників, яка принесла їм радість спілкування, задоволення життям, для багатьох

відкрила нові перспективи. Проект мав позитивні відгуки серед громадськості, за сприяння якої у краєзнавчому музеї міста було організовано заключну виставку робіт пенсіонерів.

Бібліотерапія здійснює цілющий вплив на психічний та емоційний стан людини похилого віку за допомогою книг. На важливість цього методу вказує і англійський вчений Еліот Сміт: “У людини похилого віку з роками вичерпується запас цікавих ідей. Старі люди живуть замкнено, їхнє життя бідне на події, мислення не стимулюється потребами активної праці або свіжими поглядами. Особливо, якщо життя обмежене стінами власного будинку та вузьким колом друзів. Гарними співбесідниками бувають лише ті особи літнього віку, які відзначаються активністю, які багато читають та задумуються над прочитаним”.

Психотерапія спогадів - лікувальний метод, що створює позитивний мікроклімат довкола старої людини, орієнтує на позитивні спогади про минуле. Спеціалісти з терапевтичної рекреації (США) підкреслюють, що в цей період для людини особливого значення набувають сімейні реліквії, особисті предмети чи речі, що належать комусь із членів сім'ї, знайомим або друзям. Тому одним із засобів терапії, який допомагає адаптуватись людині похилого віку до життя в нових умовах, може стати клубний вечір спогадів про пам'ятні речі, про визначні події та життєві ситуації, пов'язані з цими предметами; особливою популярністю у клубах користуються виставки фотографій, сімейних коштовностей, предмети релігійного характеру, меблі.

Необхідно зазначити, що в дозвілєвій діяльності людина похилого віку зустрічає багато проблем. Так, з виходом на пенсію зменшується прибуток, знижується життєва активність, слабшають фізичні й духовні сили, з'являється відчуття соціальної ізоляції (на самотність як на одну з головних причин старіння всього організму вказував ще лікар Стародавньої Греції Гален), відвідуються лише соціально-культурні заклади, розташовані неподалік від власного будинку. Дослідження виявили, що характерним для людини похилого віку є загострене відчуття самотності через обмеження спілкування з навколишнім світом, переживання втрати близьких та друзів, відчуття власної непотрібності та покинутості. Часто людина похилого віку повністю позбавлена людського спілкування, що викликає депресію, підозрілість, недовіру, самоізоляцію, відчуття тривоги, небажання виробляти стиль самостійного життя.

На організацію дозвілєвого обслуговування населення у зарубіжних країнах вплинули такі чинники:

- помітне зростання цієї вікової категорії населення у суспільстві;
- ціннісне ставлення суспільства до людей похилого віку;

- зміни на ринку праці;
- сформована культура і традиції дозвілля у цієї категорії населення;
- суттєве збагачення видів дозвіллевої діяльності для людини “золотої” пори;
- збільшення вільного часу;
- зміни у споживанні дозвіллевих послуг;
- збільшення можливостей людини похилого віку оволодівати новими галузями знань та професійними навичками;
- соціальна активність осіб похилого віку.

Працівники дозвіллевої сфери у роботі з особами похилого віку керуються у своїх діях такими міжнародними документами: “Загальною декларацією прав людини”, “Міжнародним пактом про економічні, соціальні та культурні права”, “Конвенцією про захист прав людини та основних свобод”, “Декларацією прав старої людини”, Резолюціями ООН “Зробити повноцінним життя осіб похилого віку” та “Глобальні завдання з проблем старіння на період до 2001 року”; документами регіонального значення: Африканською Хартією прав Людини і Народів, Міжамериканською Конвенцією Прав Людини, Європейською Конвенцією Прав Людини, Європейською Соціальною Хартією.

Між соціальною, культурною, творчою активністю особистості та розвитком психічних захворювань є прямий зв’язок: ризик психічних хвороб у осіб, які захоплюються різноманітними видами дозвіллевої діяльності зменшується вдвічі порівняно з тими, хто уникає дозвіллевої творчості.

Фахівці дозвіллевої сфери в зарубіжних країнах використовують такі види впливу естетичного спрямування на осіб похилого віку, як: мистецтвотерапія, бібліотерапія, терапія спогадів.

Міжнародного визнання набула діяльність клубів-будинків, функції яких полягають в: удосконаленні форм і методів дозвіллевої діяльності й обслуговування людей похилого віку; розвиткові народної творчості, ініціатив особистості та її самодіяльності на основі активної участі в роботі закладу; створенні умов для виступів майстрів, художніх колективів, окремих виконавців, а також представників різних галузей науки, культури, освіти; задоволенні інтелектуальних і творчих потреб та інтересів особистості.

Максимальна реалізація потенціалу людини похилого віку з віковою інвалідністю можлива шляхом підвищення рівня незалежності, продуктивності, інтегрування особистості з навколишнім світом.

Найпоширенішими недоліками у дозвіллевому обслуговуванні осіб похилого віку є: недостатня підготовка особистості до старості, неповне використання потенціалу людини похилого віку, порушення принципу диференційованого підходу, невідповідність архітектурних форм клубу його функціям, кадрова проблема.

Дозвіллева робота з особами похилого віку будується з урахуванням систематичного вивчення інтересів і потреб людини похилого віку, організації дозвіллевих послуг відповідно до їх запитів, безпосередньої роботи з ініціативними групами та представниками громади, яку обслуговує дозвіллева установа, координації та співпраці дозвіллевої діяльності соціально-культурного закладу з іншими суб'єктами суспільного життя, налагодження зв'язків із засобами масової інформації.

Головними аспектами успішної реалізації дозвіллевих заходів є: види дозвіллевої діяльності, що орієнтуються на творчу активність особистості; спортивна і фізкультурно-оздоровча діяльність; створення "хобі-груп" на основі єдності художніх, естетичних, релігійних, літературних та інших інтересів; задоволення потреб у людському спілкуванні.

Основними принципами дозвіллевої діяльності з особами похилого віку є: дотримання прав та свобод людини, забезпечення рівних можливостей у отриманні дозвіллевих послуг, доступність дозвіллевих закладів для осіб похилого віку та врахування потреб цієї категорії населення, регулярність та систематичність організації дозвіллевої діяльності, диференційований підхід у дозвіллевому обслуговуванні.

Сутність дозвіллевої роботи з особами похилого віку полягає у:

- розкритті потенційних резервних здібностей осіб похилого віку;
- збереженні та накопиченні практичного досвіду, набутого літніми людьми;
- функціонуванні дозвіллевих установ, що сприяють задоволенню потреб людини похилого віку як особливої соціальної групи населення, створюють умови для подальшого розвитку та підтримки особистісних можливостей;
- розвитку нетрадиційних форм зайнятості;
- можливості підвищення якості освіти та професійного удосконалення відповідно до концепції неперервної освіти;
- створенні інфраструктури дозвілля з метою надання соціально-культурних та дозвіллевих послуг з урахуванням потреб та можливостей осіб похилого віку.

(01.06.2020) *Лекція*

Тема :Досвід дозвіллевого обслуговування інвалідів

Істотну частину відвідувачів дозвіллевих закладів становлять інваліди. Саме вони відчують на собі суттєву дискримінацію, сегрегацію та відчуження. Цей “подвійний тягар” приниження й потенційної ізоляції може зменшити (або взагалі усунути) професіонал дозвіллевої сфери - людина, спроможна гарантувати можливість соціально-культурної діяльності протягом усього життя як право для всіх верств населення, у тому числі й для інвалідів.

На сьогодні у світі нараховується більше 500 мільйонів осіб, які мають сенсорні, фізичні та розумові відхилення й визнані інвалідами. Зростання інвалідності у світі викликане багатьма чинниками: війнами та їх наслідками, нужденністю та проживанням у помешканнях з антисанітарними умовами, неписьменністю населення, відсутністю знань про інвалідність та шляхи її попередження й лікування, низьким рівнем медичного обслуговування, фізичними та соціальними перешкодами, слабкістю соціальної, освітньої, культурної інфраструктури, стихійними лихами, забрудненням природного середовища, стресами та іншими психологічними чинниками, неправильним застосуванням лікувальних препаратів, поширенням наркотиків і стимулянтів тощо.

У роботі з інвалідами працівники дозвіллевої сфери спираються на відповідну правову основу, яку складають:

- документи міжнародного значення (акти, декларації, конвенції ЮНЕСКО, ООН, ВООЗ, наприклад, “Загальна декларація прав людини” (від 10 грудня 1948р.), “Декларація про права інвалідів” (від 9 грудня 1975р.), “Керівництво по забезпеченню рівних можливостей для інвалідів” (десятиліття інвалідів ООН, 1983-1992 роки), “Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів” (від 20 грудня 1993 р.), “Декларація про права розумово відсталих осіб” (від 20 грудня 1997 р.) та інші;
- правові документи державного значення (конституція окремої держави, закони й розпорядження президента та уряду, відповідних міністерств, відомств);
- юридичні акти муніципального значення, що приймаються органами влади й управління на місцях з урахуванням специфіки та потреб населеного пункту, його соціально-демографічних параметрів і не суперечать чинному законодавству.

З метою поглибленого розуміння суспільством становища інвалідів, їх прав, потреб та можливостей, державам світової спільноти необхідно:

- забезпечити розповсюдження серед інвалідів, їх сімей, спеціалістів та широкої громадськості найповнішу інформацію про послуги та програми для інвалідів;
- організувати та підтримати проведення інформаційних кампаній, спрямованих на розкриття проблем інвалідів;
- сприяти висвітленню в засобах масової інформації різних аспектів життєдіяльності інвалідів у позитивному плані;
- забезпечити відображення у просвітницьких програмах громадськості можливості всебічної участі інвалідів у житті суспільства;
- забезпечити участь інвалідів та членів їх сімей у просвітницьких заходах, що стосуються становища інвалідів;
- сприяти включенню питань життєдіяльності інвалідів в коло інтересів приватного сектора;
- розробляти та реалізовувати програми з роз'яснення інвалідам їх прав і можливостей;
- сприяти зміцненню співпраці між організаціями для інвалідів;
- забезпечити належну підготовку фахівців для роботи з інвалідами у різних сферах життя.

Дозвіллева діяльність інвалідів у зарубіжжі планується на базі загальнонаціональних програм, що відрізняються одна від одної метою й шляхами їх досягнення. Так, одні програми спрямовані на роботу з людьми, які не можуть лишити свій будинок (“Бібліотека вдома”, “Книги на колесах”, США); інші - розраховані на тих, хто має певні комплекси, пов'язані з віком і здоров'ям, і як результат цього, - відчуття самотності й ізольованості від навколишнього світу (для них розроблена програма “Одні двері зачиняються, інші відчиняються”, Німеччина; “Мистецтво для інвалідів” та “Особливі олімпійці”, “Особливе мистецтво”, США; “Культура та інваліди”, Франція). Такі програми мають спільну мету і полягає вона в наданні можливості змінити життя людини похилого віку, сповнити його нового змісту, допомогти раціонально й цікаво використовувати свій вільний час, підтримувати здоров'я і відчувати задоволення від дозвіллевої діяльності.

Велике значення в дозвіллевій діяльності інвалідів надається реабілітації. Якісно новий підхід західно-європейських країн до проблем інвалідності полягає в зосередженні уваги не на фізичних чи розумових вадах (які розглядаються як специфіка конкретної особистості), а на взаємодії з навколишнім світом, який необхідно пристосувати до потреб інваліда; в акцентуванні не на порушеннях функцій, а на здібностях людини, її

багатогранності як індивіда; на вихованні у суспільстві культури порозуміння та взаємопідтримки.

Сутність дозвіллевої реабілітації полягає у створенні таких умов, коли інвалід відчуватиме себе не об'єктом, а суб'єктом дозвіллевої діяльності. Завданням дозвіллевої реабілітації є: відновлення можливостей індивіда здійснювати дозвіллеву та рекреаційну діяльність відповідно до своїх інтересів та уподобань; підтримка життєвої та соціально-культурної активності людини; створення сприятливого психо-емоційного середовища засобами спілкування, культури дозвілля; набуття навичок пристосовуватися до нових умов життя; освіта для дорослої людини.

Занижена самооцінка, що формується в осіб з розумовими та фізичними вадами під впливом негативного ставлення оточуючих, недоступності багатьох можливостей, звичних для здорових людей, соціальної незахищеності, призводить до негативного ставлення до себе як особистості, низької соціальної активності цієї категорії людей, недостатньої освіти, некваліфікованої праці, низького соціального становища.

Тому, основними завданнями дозвіллевої реабілітації даної категорії населення є:

- стимулювання інвалідів до соціально-культурної творчості, розробка відповідних програм для залучення інвалідів до соціально-культурного життя;
- орієнтація дозвіллевих програм інвалідів головне — на соціалізацію, а не лише на розваги;
- формування відповідних соціально-культурних інститутів для дозвіллевого обслуговування інвалідів;
- цілеспрямована підготовка спеціалістів дозвіллевої сфери для роботи з інвалідами. В основі навчального процесу має бути формування кадрів, які вільно володіють дозвіллевими та рекреаційними технологіями, мають педагогічні знання та навички першої медичної допомоги, соціологічний та культурологічний досвід.

Доречним у дозвіллевих закладах зарубіжних країн вважається застосування трудотерапії для позитивного впливу праці на психофізіологічний стан людини. Трудова діяльність, що відповідає можливостям конкретної людини-інваліда, підвищує її життєвий тонус, відновлює енергетичні можливості особистості, усуває соціальну ізоляцію, знімає відчуття напруги та знервованості. Тобто, трудотерапія виконує коригуючу, розвиваючу, адаптаційну функції та функцію соціалізації.

Інвалідність - це будь-яке обмеження або відсутність (в результаті дефекту) здатності здійснювати ту або іншу дію, таким чином і в таких межах, що вважаються нормальними для людини. Віковою інвалідністю вважається психічна або фізична неповноцінність, що спричиняє істотні функціональні обмеження не менш, як у трьох основних сферах людської діяльності (неспроможність рухатися, піклуватися про себе, навчатися, бути незалежними від інших, контролювати власні вчинки, поведінку, емоції).

Зростання інвалідності у світі викликане багатьма чинниками: війнами та їх наслідками, нужденністю та проживанням в антисанітарних умовах, неписьменністю населення, відсутністю знань про інвалідність та шляхи її попередження й лікування, низьким рівнем медичного обслуговування, фізичними та соціальними перешкодами, слабкістю соціальної, освітньої, культурної інфраструктури, стихійним лихом, забрудненням природного середовища, стресами та іншими психологічними проблемами, неправильним застосуванням лікувальних препаратів, розповсюдженням наркотиків і стимулянтів.

Основними міжнародними документами, що регулюють роботу з інвалідами є “Загальна декларація прав людини”, “Декларація про права інвалідів”, “Керівництво по забезпеченню рівних можливостей для інвалідів” (десятиліття інвалідів ООН, 1983-1992 роки), “Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів”, “Декларація про права розумово відсталих осіб” .

Термін “забезпечення рівних можливостей” означає процес, завдяки якому різні системи суспільства та навколишнього середовища (обслуговування, засоби масової інформації, праця, освіта, культура тощо) є доступними для усіх, насамперед, - для інвалідів.

Пріоритетними принципами забезпечення рівних можливостей для інвалідів (в тому числі і в дозвілєвій сфері) визначено: подальше життя інвалідів у своїх громадах і ведення, за умови необхідної підтримки, звичного образу життя; отримання необхідної допомоги в різних системах життєдіяльності (освіті, культурі, охороні здоров’я, соціальних службах та ін.); активна участь інвалідів в загальному соціальному та економічному розвитку суспільства, врахування потреб інвалідів в національних планах розвитку.

Сучасна концепція інвалідності заснована на визнанні прав людини з фізичними та розумовими відхиленнями у різних сферах людської життєдіяльності і передбачає не лише профілактику інвалідності, а й реабілітацію здоров’я, створення безбар’єрного архітектурного середовища,

забезпечення нормальних умов життя, соціального захисту та розвитку особистості.

Дозвіллеві проекти для інвалідів ґрунтуються на таких засадах: інвалід має творчі задатки й обдарування, кожна особистість, у тому числі й з відхиленнями у фізичному й духовному розвитку, має право насолоджуватися мистецтвом, займатися мистецькою діяльністю; реабілітаційні та навчальні програми для інвалідів повинні сприяти формуванню відчуття повноцінності життя, стимулювати бажання спілкуватись, сприймати і творити красу.

Реабілітація — це процес, метою якого є допомога інвалідам у досягненні оптимального фізичного, інтелектуального, психічного, соціального рівня діяльності, його підтримка для сприяння якісній зміні життя інваліда та розширенню меж його діяльності.

Основними завданнями дозвіллевої роботи з інвалідами є: стимулювання їх до соціально-культурної творчості; розробка та реалізація соціальних, рекреаційних, дозвіллевих, культурних програм; формування відповідних соціально-культурних інститутів для дозвіллевого обслуговування інвалідів; підготовка спеціалістів дозвіллевої сфери для роботи з інвалідами.

Клуб-будинок орієнтується на соціально-культурну роботу з інвалідами в громаді, що дозволяє відновити відчуття власної значущості й успішно інтегрувати в суспільне життя осіб, які втратили надію на розуміння власних потреб та потреб їх родин з боку соціального оточення; підвищувати рівень їх дозвіллевої активності; уникати суспільного упередження, ізоляції та зайвої госпіталізації.

Дозвіллеві установи за час своєї діяльності зарекомендували себе як ефективні заклади не лише реабілітації, адаптації, інтеграції та соціалізації інвалідів, а й попередження інвалідності. Дозвіллеві установи створюють умови для саморозвитку та самореалізації інвалідів, яких вони були позбавлені у медичних закладах, центрах реабілітації, соціальних службах.

(02.06.2020) *Семінарське заняття*

Тема :Сутність дозвіллевої роботи з особами похилого віку

Завдання:

1. Форми та методи дозвіллевої діяльності які використовуються у роботі з особами похилого віку
2. Основні принципи дозвіллевої роботи з особами похилого віку.

Результати оформити у вигляді письмового повідомлення.

(04.06.2020) Семінарське заняття

Тема :Проаналізувати специфічні функції сімейного дозвілля

Завдання:

1. Характерні тенденції для сімейного дозвілля
2. Основні функції сімейного дозвілля

Результат оформити у вигляді реферату-презентації.

Література

1. Бочелюк В. Й. Дозвіллезнавство: навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 208 с.
2. Лисакова І. Досвід культурно-дозвіллевої роботи за кордоном. URL : http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/10746/1/Vird_2015_38_13.pdf
3. Нічого для нас без нас: посібник з інклюзивного прийняття рішень для державних органів. Упорядники: Азін В. О., Байда Л. Ю., Госс Н., Ждан П.М., Сухініна І. М., Флетчер А. Київ: Ленвіт: 2015. 102 с.
4. Організація дозвілля за рубежом (США, Франція, Італія). URL : <http://um.co.ua/13/13-3/13-37477.html> (дата звернення : 12.08.2019).
5. Петрова І. В. Дозвілля в зарубіжних країнах : підручник. Київ : Кондор, 2008. 408 с.
6. Яременко Н. В. Дозвіллезнавство: навч. посіб. Фастів : Поліфаст,2007. 460 с.

Відеоматеріали

1. Доступність середовища для інвалідів в країнах Європи. URL <https://www.youtube.com/watch?v=IZQFbMUrzhE>
2. Проведення дозвілля в Німеччині. Сімейне дозвілля. URL : <https://migrant.biz.ua/nimechina/zhittya-de/dozvillja-v-nimechchini.html>
3. Як німці проводять дозвілля? URL : https://www.youtube.com/watch?v=eCz_lefhqLY